

Dünya durduqca bəşəriyyətde baş vermiş bir sira ictimai, siyasi hadisələr, müharibə və münaqişələr unudulmayacaq. Daim insanlığa ve bəşəriyyətə böyük fəlakətlər gətirmiş hadisələr araşdırılacaq və ibret dəri olaraq cəmiyyətlərə çatdırılmasına çalışılacaq. Təbii ki, ermənilərin son iki yüz ildə azərbaycanlılar qarşı törətdiyi vandalizm aktlarını heç bir bəşər övladı unuda bilməz, yaddaşlardan da silmək mümkün deyil. Ermənilərin 1905-1906-ci illərdə, habelə 1918-1920-ci illərdə İrvanda, Dərələyəzdə, Zəngəzurda, Göyçədə, Naxçıvanda, Bakıda, Gəncədə, Lənkəranda, Şamaxıda, Qubada, Qarabağda və digər ərazilərdə törətdiyi vəhşiliklər nəticəsində on minlərlə insan öldürülmiş, minlərlə şəhər, kənd və qəsəbə dağıdılmışdır. Tam şəkildə sübuta yetirilib ki, ermənilərin qaniqən əməlləri məhz faşizmə xas olan terrorçuluq siyasetidir. Ermənilər faşizmə xas olan terrorçuluq siyasetini ötən əsrin sonlarında daha amasız və vəhşi formada davam etdirmişlər. Neticədə Azərbaycanın Şuşa, Xankəndi, Laçın, Kəlbəcər, Ağdam, Cəbrayı, Füzuli, Qubadlı, Zəngilan kimi şəhərləri, rayonları, kənd və qəsəbələri dağıdılmış, mədəniyyət nümunələri, tarixi abidələri, məscidlər, medresələr, məbedlər yerlə-yeksan edilmişdir. Ermənilərin torpaqlarımızı işğal etməsi nəticəsində 1 milyondan artıq vətəndaşımız ata-baba yurdlarından zorla didərgin salmış, 20 minnə qədər azərbaycanlı qətlə yetirilmiş, 50 minnən çox adam elil oldu, 4 min 121 nəfər azərbaycanlı isə itkin düşdü və onların taleyindən bu günə kimi məlumatlar yoxdur.

Dünyanın tanınmış jurnalistləri Xocalıda ermənilərin törətdiyi vəhşiliklərdən sarsıldıqlarını bəyan ediblər

1992-ci il fevalın 25-dən 26-a keçən gecə ermənilər Xocalı şəhərində tarixin ən böyük soyqırımı həyata keçirdilər. Xocalıda törədilən dəhşətli vəhşiliklər nəticəsində müasir tədövrün ən gözəl şəhərlərindən bir olan Xocalı şəhəri məhv edildi, evlər talan edildi, yandırıldı, 613 nəfər dinc ehalı, o cümlədən 63 azyaşı uşaqlar, 160 qadın soyhəcisinə öldürüldü, 487 nəfər şikət oldu, 1275 nəfər esir götürülərənən əgəlşigənlərə, təqiblərə məruz qaldılar. O zaman Rusyanın "İzvestiya" qəzetiinin müxbiri tərədiñən erməni vəhşiliyindən sarsıldığını yazmış, gözü ilə görüdüyü hadisəni belə qeyd etmişdir: "Ağdama dayanmadan meyitlər gətirilirdi. Tarixdə belə şəyələr görünmemişdi. Meyitlərin gözərləri çıxarılmış, qulaqları və başları kesilmişdi. Bir neçə meyit zirehlə maşınlarına qoşularaq sürüklənmişdi. İşğəncələrin heddi-hüdudu yox idi".

Nüfuzlu "The Geopolitics nəşrinin saytında yayımlanan" "Xocalı soyqırımı anarken: Müasir tarixin ən qanlı soyqırımlarından biri" sərlövhəli məqalədə ağır artilleriya, pulemyot və qumbaraatanlarla silahlanmış ermənistən qoşunlarının 1992-ci il fevalın 25-dən 26-na keçən gecə Xocalı şəhərində qanlı hückümü nəticəsində azərbaycanlı mülki şəxslərin, o cümlədən 106 qadın, 63 uşaq və 70 qocanın qətlə yetirildiyini bildirilib.

İtaliyanın nüfuzlu "Il Sole 240 re" televiziya kanalı Xocalı soyqırımı barədə məlumat verib. 613 günahsız insanın erməni hərbi birləşmələri tərəfindən xüsusi amansızlıqla qətlə yetirildiyini bildirib.

Pakistan'da yayımlanan "Daily Times" qəzetində dərc olunan məqalədə ermənistən ordusunun Xocalı şəhərində günahsız insanların xüsusi amansızlıqla qətlə yetirməsi barədə məlumat verilib. 1992-ci ildə Azərbaycan Qarabağ bölgəsindəki Xocalı şəhərində ağır qətləm tərədiñə. Bu faciə zamanı 613 günahsız insan, o cümlədən uşaqlar və qadınlardır erməni silahlı birləşmələri tərəfindən vəhşicəsinə qətlə yetirilib, yüzlərlə insan girov götürülüb. Erməni cəlladları 7 mindən çox insanı bir gecədə doğma evlərindən zorla qovub çıxarıblar. Məqalədə 2020-ci il sentyabrın 27-də başla-

Erməni vəhşiliyi cəzasız qala bilməz



yan və 44 günlük davam edən Vətən məhərəsində ermənistən Silahlı qüvvələrini darmadığın edərək torpaqlarını işğaldan azad edən Azərbaycan ordusu şəhidlərin, o cümlədən Xocalı soyqırımı qurbanlarının da qısasını aldı.

Hindistanın "amarujala.com" saytında yer alan məqalədə bildirilib ki, Xocalı soyqırımı bəşər tarixində en qanlı və amansız cinayətlərdən biridir. Ermənilər beynəlxalq humanitar hüquqa və müvafiq konvensiyalara məhəl qoymayaraq 613 mülki şəxsi o cümlədən 106 qadın, 63 uşaq, 70 qocanı xüsusi amansızlıqla qətlə yetiriblər. Bu qırğında 8 ailə tamamilə məhv edilib, 25 uşaq hər iki valideynini, 132 uşaq isə valideynlərindən birini itirib. Qətləm nəticəsində 487 nəfər ağır yaralanıb. 1275 nəfər girov götürülüb ki, onlardan 150 nəfərin təleyi hələ də məlum deyil.

Azərbaycana qarşı ikili standartlar

30 illik işğal dövründə ermənilərin törətdiyi vandal eməllərə bəzi aparıcı dövlətlərin, beynəlxalq teşkilatların susqunluq nümayiş etdirmesi ikili standartların nümunəsidir. Bu, həmdə onu təsdiq edir ki, ermənilərin işğal etdikləri Azərbaycan ərazilərində törətdikləri vandalizm aktlarında bəzi dövlətlərin birbaşa və dolayısı yolla əlli var. Hətta araşdırılmalarla sübut edilir ki, Qarabağdan oğurlanan, talan edilən Azərbaycanın mədəni irlisinin nümunələri Fransaya, Hindistana, Yunanistana, ABS-ə və digər ölkələre daşınır. Erməni vəhşi topolumu Füzuli rayonunda Hacı Ələkbər məscidi, Dədəli, Mərdinli, Gecəgözlü, Yuxarı Veyselli kənd məscidləri, Cəbrayı rayonunda Süleymanlı və Papi kənd məscidləri, Qubadlı rayonunda Məmər və Yusifbəyli kənd məscidləri, Zəngilan rayonunda Zəngilan şəhər məscidi, Malatkeşin və Zəngilan kənd məscidləri, ümumiyyətdə 67 məsciddən 65-ni tamamilə məhv edib, digər 2-ni isə müxtəlif iyrənc məqsədlər üçün istifadə edib. Qaraağac qəbiristanlığında yerləşmiş yerli əhəmiyyətli memarlıq abidəsi olan Uğurlu bəyin türbəsi də daxil olmaqla XIX əsre aid 4 türbə tamamilə məhv edilmişdir. Ağdam şəhərində yerləşən Penahəli xanın və Mehdiqulu xanın türbələri dağıntılara məruz qalmış, işgalçı ermənistən tərəfindən abidələrə ciddi ziyan dəymmişdi. Şuşanın işğalı nəticəsində azərbaycanlıların tarixi izlərini silmək məqsədilə vandallar 600 yaxın tarixi memarlıq abidesini, o cümlədən Penahəli xanın sarayı, Yuxarı Gövher ağa məscidini, Aşağı Gövher ağa məscidi, Behbudovların, Fərəməzovların, Zöhrabbəyovun, Bəhmən Mirzənin evləri, Üzeyir bəy Hacıbəylinin, Bülbülün ev-muzeyləri, Xan Şuşinskiyin, Tarzən Sadiqcanın evləri, Qız məktəbi, İsa bulağı və s. tarixi mədəniyyət-

kend təsərrüfatı texnikumlarını, orta ixtisas musiqi məktəbini, 8 mədəniyyət evinin, 22 klubu, 31 kitabxanası, 2 kinoteatri, 8 muzeyi, o cümlədən Şuşa Tarix Muzeysi, Azərbaycan Xalça Muzeisinin filialı və xalq tətbiqi sənəti muzeyi, Qarabağ dövlət tarix muzeyi, turist bazasını, Qafqazda yeganə Şərqi musiqi alətləri fabrikini dağıtmış, buradakı nadir sənət incilərini tələmis və məhv etmişlər.

Ermənistən beynəlxalq hüququ pozduğu üçün mütləq cəzasını almalıdır

Ermənistən mədəniyyət obyektlərinə, dini-mədəni irsiməze qarşı bu cür vandalizm aktları bir çox beynəlxalq sənədlərə, o cümlədən 1954-cü ildə Haaqada qəbul edilmiş "Silahlı mənaqışə zamanı mədəni sərvətlərin qorunması haqqında Konvensiya"nın, "Arxeoloji irlisin qorunması haqqında" Avropa Konvensiyasının, "Ümumdünya mədəni və təbii irlisinin mühafizə haqqında Konvensiya"nın müdəddələrini kobud şəkildə pozmuşdur. Ermənistən terrorçularının təcavüzü nəticəsində Şuşanın 25 məktəbi, 31 kitabxanası, 17 klubu, 8 mədəniyyət evi, 4 texnikumu, 2 institut filialı, 7 uşaq bağçası, 4 kinoteatrı, 5 mədəniyyət və istirahət parkı, 2 sanatoriya, turist bazası, 2 məhmanxana, Azərbaycan Xalçası Dövlət Muzeyinin filialı, Şuşa Dövlət Dram Teatri, Şuşa Televiziyası, Şərqi musiqi alətləri fabrikı, Dövlət Rəsm Qalereyası, Uşaq sahələşmə məktəbi talan edilmiş, yandırılmış və dağıdılmışdır.

Bununla yanaşı, işğala qədər Şuşada memarlıq abidesi sayılan 170-dən çox yaşlı binaları və 160-dək mədəniyyət və tarixi abida var idi. Bunların içərisində son tunc və ilk dəmir dövrü abidəsi sayılan Şuşa və Şuşakənd daş qutusu qəbirləri, daş dövrü abidəsi olan Şuşa mağara düşərgəsi, XVIII əsre dair Şuşa qalasının divarları, Gence qapısı, Pənah xanın sarayı və kitabxanası, İbrahim xanın bürcü və qəsri, Xan sarayı və karvansaray, M.P. Vaqifin mədrəsesi və türbəsi, Yuxarı məscid mədrəsesi, Hacıqulların malikanəsi, İkimərtəbeli karvansaray, Mehmandarovların malikanə kompləksi, Gövhər ağa, Xoca Mərcanlı, Hacı Abbas, Mərdinli, Saatlı, Köçərli məscidləri, Xurşidbanu Natəvanın evi və bulağı, Ə.B. Haqverdiyevin, Q.B. Zakirin, M.M. Nəvvabın, S.S. Axundovun, N.B. Vəzirovun, Y.V. Çəmənzəminin evləri, Mamay bəyin evi, məscidi və bulağı, Behbudovların, Fərəməzovların, Zöhrabbəyovun, Bəhmən Mirzənin evləri, Üzeyir bəy Hacıbəylinin, Bülbülün ev-muzeyləri, Xan Şuşinskiyin, Tarzən Sadiqcanın evləri, Qız məktəbi, İsa bulağı və s. tarixi mədəniyyət-

yət nümunəsi erməni işğalçıları tərəfindən tələn edilmiş, dağıdılmış və məhv edilmişdir. Bu vəhşilik, vandalizm ancaq erməni terrorçularına xas xüsusiyyətdir.

Şuşa Qarabağımızın incisidir

XVIII əsrin ikinci yarısında Azərbaycanın tarixi, mədəni və strateji əhəmiyyətə malik şəhəri sayılan Şuşa özünün xalçası, ipəyi, parçası və çini qabları ilə dünya bazarları miqyasına çıxmış və bununla da böyük şöhrət qazanmışdır. Bu dövrde şəhərdə çoxsaylı sənətkar məhəllələri yaranır, ticarət daha sürətlə inkişaf edirdi. Hələ XIX əsrin sonu və XX əsrin əvvəllerində Şuşa Qafqazın musiqi mərkəziniə çevrilmişdi. Şuşanı "Kiçik Paris", "Qafqazın sənət məbədi", "Azərbaycan musiqisinin besiyi" və "Zaqafqaziyanın konservatoriyası" adlandırırdılar. Mənbələrde göstərilədi ki, hələ XIX əsrin ortalarından başlayaraq Şuşanın mədəni həyatında bir canlanma baş verib. Azərbaycan dramaturgiyasının banisi M.F. Axundov öz komediyalarını geniş şəkildə yaymaq məqsədi ilə 1852-ci ildə teatr tamaşalarının intişar taplığı Şuşa qalasına gələrək, arzusunu rəallaştırdı. V.Şekspirin "Otello"su Azərbaycanda ilk dəfə 1893-cü ildə şuşalı müəllim, dramaturq və jurnalist Hacıbəy Vəzirov tərəfindən tərcümə edilərək səhnələşdirilib. Daha sonra C. Məmmədquluzadənin "Ölüler" tragi-komediyası ilk dəfə 1916-cı ildə Xurşidbanu Natəvanın qızı Xanbikənin evində yerleşən məktəbdə tamaşaya qoyulmuşdu. XX əsrin əvvəllerindən Azərbaycanda, o cümlədən Şuşada musiqi sənəti, ilk növbədə xanəndə və sazəndələr ustad-şeyirdə zəminində inkişaf edirdi, artıq XX əsrdən başlayaraq peşəkar musiqi təhsili dəha geniş sahələri əhatə edərək, sistemləşdirilməyə və kütləviləşməyə doğru istiqamət götürmüdü. O dövrde Azərbaycanda bəstəkar Üzeyir Hacıbəyovun böyük əməyi sayesində peşəkar musiqi təhsilinin bünövrəsi qoyulur. İşğal nəticəsində bütün sivil dünyının böyük həsət, bəzən isə yanğı ilə baxdığı sənət məbədi olan Şuşa və Şuşanın mədəniyyət ocaqları erməni vandalları tərəfindən dağıdıldı, viran edildi. Lakin Şuşanı xəritədən silməyi, ən azı özlərinə edə bilmədilər. Çünkü, Şuşanın qalaları, oradakı müqəddəs ruhlar imkan vermedi. Müqəvət göstərilər, o zamana qədər ki, 8 noyabr 2020-ci il də Azərbaycan əsgəri Şuşaya daxil olub, erməni vəhşilərini şəhərdən qovdu.

Bu gün Şuşa dırçılır, qurulur, bərpa edilir. Artıq dağıdılmış dini mərkəzlərimiz bərpa və təmirənən sonra istifadəyə verilib. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev, Birinci xanım Mehriban Əliyeva və qızları Leyla Əliyeva Şuşa şəhərindəki Saatlı, Aşağı Gövhəräğa, Yuxarı Gövhəräğa məscidlərin ziyarət ediblər və dövlətimizin başçısı məscidlərə Məkkədən getirilmiş "Qurani-Şərif"i hədiyyə edib. İşğaldan azad edilən ərazilərdə aparılan təmir-tikinti, bərpa işlərindən sonra qaydan insanlar arasında şuşalılar da var. Cari ilin mayın 10-da Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin iştirakı ilə ilk yaşayış kompleksinin açılışı olub. Yaşayış kompleksində ilk olaraq 20 ailə, o cümlədən 88 nəfər yerləşib. 23 dördmərtəbeli bina dan ibarət yaşayış kompleksi 8 hektar ərazidə inşa edilib. 450 mənzildən, o cümlədən 28 ədəd birotaqlı, 195 ikiotaqlı, 190 üçotaqlı, 30 dördotaqlı və 7 beş otaqlı mənzildən ibarətdir. Müvafiq olaraq 300 və 500 mənzildən ibarət ikinci və üçüncü yaşayış kompleksinin tikintisi planlaşdırılır. Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı, qədim şəhərimiz Şuşada bu günə qədər çoxsaylı yerli və beynəlxalq miqyaslı konfranslar, seminarlar, festivallar keçirilir. Bütün bunlar bir daha Şuşamızın Qafqazın incisi, Qarabağımızın baş tacı olduğunu təsdiqləyir.

Düşmənə döyüş meydanında vurulan sarısidıcı zərbə işğaldan azad edilən ərazilərin bərpası ilə davam etdirilir. Şuşamız və digər işğaldan azad edilən ərazilərimiz Fateh Sərkərdə, Prezident İlham Əliyevin dediyi kimi, cənnətə çevrilirler. İnsanlarımız doğma yurd Yuvalarına qayıtmalı o bölgelərə yeni həyat, yeni nəfəs verirlər.

İLHAM ƏLİYEV

www.sesqazet.i.a.z